

นรภุมิในไตรภุมิ-พระมัลลยः
ความสัมพันธ์กับคัมภีร์สำคัญ
ทางพระพุทธศาสนา

Narokbhūm in Traibhūm-Phramalai:
A text significantly related to
Buddhist scripture

ภัครพล แสงเงิน* และอุเทน วงศ์สถิตย์**

Phakphon SANGNERN and U-tain WONGSATHIT

* นักศึกษาลัทธิสุตตรปริยชาตศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาจารึกภาษาไทยและภาษาตะวันออก
คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

Ph.D. Candidate, Graduate Programs in Epigraphy in Thai and Oriental Languages,
Faculty of Archeology, Silpakorn University, Thailand

** อาจารย์ประจำ ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

Lecturer, Department of Oriental Languages,
Faculty of Archaeology, Silpakorn University, Thailand

ตอบรับบทความ (Received) : 31 ม.ค. 2563

รับบทความตีพิมพ์ (Accepted) : 1 พ.ค. 2563

เริ่มแก้ไขบทความ (Revised) : 27 มี.ค. 2563

เผยแพร่ออนไลน์ (Available Online) : 14 ก.ค. 2563

นรกภูมิในไตรภูมิ-พระมาลัย: ความสัมพันธ์กับคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนา

ภัครพล แสงเงิน และอุเทน วงศ์สถิตย์

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ด้านเนื้อหาเรื่องนรกภูมิในไตรภูมิ-พระมาลัยซึ่งเป็นวรรณกรรมโลกศาสตร์สมัยอยุธยาเกี่ยวกับคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏเนื้อหาเรื่องนรกภูมิ คือ พระไตรปิฎกฉบับต่างๆ คัมภีร์โลกที่ปกสาร คัมภีร์โลกบัญญัติและคัมภีร์จักรวาลทิปนี ผลการศึกษาพบว่า ไตรภูมิ-พระมาลัยมีลักษณะของเนื้อหาหลักร่วมกับคัมภีร์สำคัญทางพุทธศาสนา คือ 1) การพรรณนาถึงสภาพของมหานรกและชื่อของมหานรกขุมต่างๆ มีลักษณะของเนื้อหาร่วมกับพระไตรปิฎก เทวทูตสูตร สังกัจจกาดกและคัมภีร์โลกที่ปกสาร 2) มหานรกขุมต่างๆ บุญกรรมและการเสวยทุกข์เวทนาของสัตว์นรกมีลักษณะของเนื้อหาร่วมกับคัมภีร์โลกที่ปกสารและโลกบัญญัติ 3) อุสุทนรก (นรกบ่าว) มีลักษณะของเนื้อหาร่วมกับพระไตรปิฎก เทวทูตสูตร สังกัจจกาดกและคัมภีร์โลกบัญญัติ 4) ยมโลก มีลักษณะของเนื้อหาร่วมกับพระไตรปิฎก เนมิราชชาดก 5) การเปรียบเทียบอายุ

ของสวรรณค์ มนุษย์และมหานรก มีลักษณะของเนื้อหาร่วมกับ
พระไตรปิฎก วิตถตุโปสถสูตร คัมภีร์โลกที่ปกสารและจักรวาลที่ปณี

ลักษณะร่วมสำคัญ คือ ชื่อนรก ลักษณะทางกายภาพของนรก
บุพการวมเมื่อเป็นมนุษย์ของสัตว์นรก ทุกขเวทนาของสัตว์นรก ตลอดจน
การเปรียบเทียบอายุของสวรรณค์กามาพจร มนุษย์และนรก แต่ต่างกัน
ในรายละเอียดปลีกย่อย ดังนั้นไตรภูมิ-พระมาลัย จึงเป็นวรรณกรรม
โลกศาสตร์ที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงคติทางพุทธศาสนาในสมัย
อยุธยาเป็นอย่างยิ่ง

คำสำคัญ : นรกภูมิ ไตรภูมิ-พระมาลัย คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา
ความสัมพันธ์

***Narokbhūm* in *Traibhūm-Phramalai*: A text significantly related to Buddhist scripture**

Phakphon SANGNERN and U-Tian WONGSATHIT

Abstract

This article aims to study the content of *Narokabhūm* (Naraka Bhumi: story of hell in Buddhism) in *Traibhūm-Phramalai*, a piece of cosmological literature of the Ayutthaya period, compared with other Buddhist scriptures, i.e. *Tipitaka*, *Lokadīpakasāra*, *Lokpaññatti* and *Cakkavālādīpanī*. The results show that the *Traibhūm-Phramalai* describes a content of hell similar to other Buddhist scriptures in the following aspects: 1) The conditions of the Major hells and the names of hells are the same as that mentioned in *Devadūtasutta* and *Saṅkicca-Jātaka* in *Tipitaka* and *Lokadīpakasāra* scripture; 2) The previous deeds and the suffering of creatures in the major hells are the same (a denizens of hell) as that described in *Lokadīpakasāra* and *Lokpaññatti* scriptures; 3) Usudanarok (minor hells) have details

similar to that in *Devadūtasutta* and *Saṅkicca-Jataka* in Tipitaka and Lokpaññatti scripture; 4) Yamaloka is detailed in parallel with the *Nemirāja-Jataka* in Tipitaka; 5) The ages of beings in heavens, the human world and hells are equal to those defined in *Vitthatuposathasutta* in Tipitaka, *Lokadīpakasāra* and *Cakkavāladīpanī* scriptures.

The significant information of hells, names, physical characteristics, the previous deeds of creatures in the major hells (a denizens of hell), sufferings and ages of beings of six levels of heaven in *Traibhūm-Phramalai* are identical with that in the Tipitaka and other cosmological scriptures such as *Lokadīpakasāra*, *Lokpaññatti* and *Cakkavāladīpanī*. The differences are only minor details. So, *Traibhūm-Phramalai* can be classed as cosmological literature of Ayutthaya period, showing comprehensively the principles of hells.

Keywords : Narokphūm, *Traibhūm-Phramalai*,
Buddhism scripture, relationship

1. บทนำ

ไตรภูมิเป็นวรรณกรรมโลกศาสตร์¹ ในทางพระพุทธศาสนา ที่กล่าวถึงการกำเนิด การตั้งอยู่และการทำลายของสรรพสิ่งในจักรวาลนี้ ไตรภูมิมีดินแดนทั้งสิ้น 31 ภพภูมิ คือ นรกภูมิ 1 เปตภูมิ 1 อสุรกายภูมิ 1 ตีรจฉานภูมิ 1 มนุสสภูมิ 1 จกามาพจรภูมิ พรหมโลก 16 และอรูปพรหม 4 เป็นดินแดนที่ตราบดีสัตว์ในภพภูมียังมีกิเลส เหล่าสัตว์นั้นก็ยิ่งต้องเวียนว่ายตายเกิดในภพภูมิเหล่านี้ (วัฏสงสาร) วิธีที่จะดับการเกิดในภพภูมิเหล่านี้ได้นั้น คือ การปฏิบัติตนให้เข้าถึงซึ่งพระนิพพาน คำสอนและเป้าหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา

ไตรภูมิ-พระมาลัยเป็นวรรณกรรมประเภทโลกศาสตร์ซึ่งพบต้นฉบับ ณ หอสมุดแห่งชาติกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส กรมศิลปากร พิมพ์เผยแพร่เมื่อ พ.ศ. 2554 ใช้ชื่อเอกสารว่า “ไตรภูมิ เอกสารจากหอสมุดแห่งชาติกรุงปารีส” ต้นฉบับตัวเขียนใช้ชื่อว่า “ไตรภูมิพระมาลัย” เป็นสมุดไทยขาว หมึกดำ อักษรไทย ภาษาไทย และอักษรขอม ภาษาบาลี (พบน้อย) ในการบันทึกเนื้อหาไม่ปรากฏชื่อผู้แต่งและสมัยที่แต่ง โดยการศึกษาด้านอักษรวิทยาพบว่า ไตรภูมิพระมาลัยนี้น่าจะแต่งขึ้นในสมัยอยุธยาซึ่งพิจารณาจากรูปอักษรที่ปรากฏในเอกสารแล้วน่าจะอยู่ในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 23 แต่ไม่สามารถระบุรัชกาลได้แน่ชัด และเอกสารฉบับนี้น่าจะมีอายุร่วมสมัยกับเอกสารที่ชื่อว่า

¹ คือ วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาว่าด้วยการกำเนิดของโลก ภพภูมิต่าง ๆ สัตว์ที่เวียนว่ายตายเกิดในภพภูมิ วรรณกรรมโลกศาสตร์สำคัญของไทย ได้แก่ ไตรภูมิภิกษาของพระมหาธรรมราชาที่ 1 (ลิไทย) สมัยสุโขทัย (ตัวเขียน) ไตรภูมิโลกวินิจฉกถาของพระยาธรรมปรีชา (แก้ว) สมัยรัตนโกสินทร์ (ตัวเขียน) สมุดภาพไตรภูมิสมัยอยุธยา (ภาพจิตรกรรม) และสมุดภาพไตรภูมิสมัยกรุงธนบุรีของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี (ภาพจิตรกรรม) เป็นต้น

“ปุมราชธรรม” อีกด้วย² จากการศึกษาของภัครพล แสงเงิน ได้กล่าวว่า ไตรภูมิ-พระมาลัย (ไตรภูมิฉบับหอสมุดแห่งชาติกรุงปารีส) น่าจะแต่งขึ้นในสมัยอยุธยา³ หรือแม้กระทั่งการศึกษาเรื่องพระมาลัย (พระมาลัยฉบับหอสมุดแห่งชาติกรุงปารีส) ซึ่งเป็นเรื่องที่ต่อจากเรื่องไตรภูมิ ก็ได้รับการยืนยันว่า วรรณกรรมเรื่องนี้แต่งขึ้นในสมัยอยุธยา และน่าจะตรงกับสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชอีกด้วย⁴

ไตรภูมิ-พระมาลัย มีเนื้อหาประกอบด้วยคติทางพระพุทธศาสนา และศาสนาพราหมณ์-ฮินดู (แบ่งหัวข้อโดยกรมศิลปากร) คือ พระปรเมศวรสร้างโลกและเขาสัตตบริภัณฑ์ กำเนิดมนุษย์ กำเนิดลังกาทวีป กำเนิดพระอาทิตย์ พระจันทร์ เรื่องเกี่ยวกับตำนานพระพุทธรเจ้า 5 พระองค์ ศาสนาพระศรีอารียเมตไตรย์ อาณิสสสังคีล 5 มหาพรหมเทพราชทอดเลขเป็นเทวดาต่างๆ ไฟประลัยกัลป์ ทวีปทั้ง 4 ฌกามาพจรภูมิและนรกภูมิ ซึ่งภัครพล แสงเงิน ได้ศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาไตรภูมิ-พระมาลัย (เฉพาะไตรภูมิ) ฉบับนี้เชิงเนื้อหา โดยใช้คติทางพระพุทธศาสนาเปรียบเทียบกับวรรณกรรมโลกศาสตร์สำคัญของไทย คือ ไตรภูมิภคของพระมหากษัตริย์ราชที่ 1 (ลิไทย) และไตรภูมิโลกวินิจจกถาของพระยาธรรมปรีชา (แก้ว) และคติทางศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เปรียบเทียบกับ

² ภัครพล แสงเงิน, “จารึกและเอกสารไทยสมัยอยุธยา: การศึกษาเชิงอักษรวิทยา,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2559), 250-254.

³ ภัครพล แสงเงิน, “ไตรภูมิฉบับหอสมุดแห่งชาติกรุงปารีส: การศึกษาเชิงวิเคราะห์,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2557), 67.

⁴ ภัครพล แสงเงิน, “ลักษณะสำคัญของพระมาลัยฉบับหอสมุดแห่งชาติกรุงปารีส,” วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ, ปีที่ 26, ฉบับที่ 2, (กรกฎาคม-ธันวาคม 2562): 292.

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับทางศาสนาพราหมณ์-ฮินดู พบว่า เนื้อหาใน ไตรภูมิ-พระมาลัย ฉบับนี้มีเนื้อหาหลักเป็นคติทางพระพุทธศาสนาและมีคติทางศาสนาพราหมณ์-ฮินดูแทรกอยู่ ทำให้ไตรภูมิ-พระมาลัยมีลักษณะเด่นและแตกต่างจากไตรภูมิเรื่องอื่นๆ อย่างเห็นได้ชัด⁵

การศึกษาวิเคราะห์ไตรภูมิ-พระมาลัย ฉบับนี้ซึ่งเนื้อหายังพบในงานของภควพล แสงเงินเรื่อง สัตถันตรกัลป์และพระศรีอารียเมตไตรย์ โดยได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบเนื้อหาเหล่านี้กับคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนาจำนวน 4 ฉบับ คือ 1) พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค จักกวัตติสูตร 2) คัมภีร์พระอนาคตวงศ์ 3) คัมภีร์อมตธรรมา ฎีกาอนาคตวงศ์ และ 4) คัมภีร์พระสาวกนิพพาน พบว่า มีเนื้อหาที่คล้ายคลึงกันเป็นอย่างยิ่ง⁶ หรือเรื่อง คติพระพุทเจ้า 5 พระองค์ ที่ได้ศึกษาเปรียบเทียบเนื้อหากับ 1) พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน [ทุติยภาค] พุทธวงศ์ จริยาปิฎก กุศลนพพุททวงศ์ถึงโคตมพุททวงศ์ 2) พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค จักกวัตติสูตร 3) คัมภีร์พระอนาคตวงศ์ และ 4) คัมภีร์พระสาวกนิพพาน พบว่า ไตรภูมิฉบับนี้มีเนื้อหาร่วมกับคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะเรื่องของคติพระศรีอารียเมตไตรย์ พระพุทเจ้าองค์ที่ 5 ในภัทรกัลป์นี้⁷

⁵ ภควพล แสงเงิน, “ไตรภูมิฉบับหอสมุดแห่งชาติกรุงปารีส: การศึกษาเชิงวิเคราะห์,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2557), 186-187.

⁶ ภควพล แสงเงิน, “จากอวสานถึงเริ่มใหม่: ยุคพระศรีอารียเมตไตรย์ในไตรภูมิฉบับหอสมุดแห่งชาติกรุงปารีส,” *วารสารไทยศึกษา*, ปีที่ 12, ฉบับที่ 2, (กรกฎาคม-ธันวาคม 2559): 1-15.

⁷ ภควพล แสงเงิน, “คติพระพุทเจ้า 5 พระองค์ในไตรภูมิฉบับหอสมุดแห่งชาติกรุงปารีส,” *วารสารมจร*, ปีที่ 15, ฉบับที่ 2, (พฤษภาคม-สิงหาคม 2560): 125-136.

สิ่งที่น่าสนใจในเชิงเนื้อหาของไตรภูมิ-พระมาลัยอีกประการหนึ่ง คือ เรื่องนรกภูมิ ซึ่งมีเนื้อหาว่าด้วยการพรรณนาถึงสภาพมหานรก การทรมานในมหานรกขุมต่างๆ บุญกรรมและการเสวยทุกข์เวทนาของ สัตว์นรก อสุทนรก (นรกป่า) 4 ขุม ยมโลก 10 ขุม และการเปรียบเทียบ อายุของสวรรค์คามาพจร มนุษย์และมหานรก โดยที่มาเนื้อหาของ เรื่องนรกภูมิในไตรภูมิ-พระมาลัยนี้มีร่องรอยการอ้างถึงผู้แต่งหรือ คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาไว้ทั้งสิ้น 4 แห่ง คือ

1. นรกซึ่งสมเด็จพระพุทธโฆษาแต่งไว้เอง⁸ ไม่สามารถระบุได้ ชัดเจนคือพระเถระรูปใดซึ่งอาจเป็นพระพุทโธโฆษจารย์ พระเถระ ชาวชมพูทวีปที่จาริกไปอยู่ลังกาในพุทธศตวรรษที่ 10 และรจนาคัมภีร์ พระพุทธศาสนาที่สำคัญต่างๆ หรือสมเด็จพระพุทโธโฆษจารย์ ตำแหน่ง พระราชาคณะชั้นผู้ใหญ่ในสมัยกรุงศรีอยุธยา หรือมหาเถรพุทโธ- โฆษาจารย์แห่งเมืองหริภุญไชยที่อ้างในไตรภูมิอภิปรา⁹

2. เหตุนั้นเธอก็กล่าวในโลกที่ปกว่า¹⁰ คัมภีร์นี้น่าจะหมายถึงคัมภีร์ โลกศาสตร์สำคัญ คือ คัมภีร์โลกที่ปกสาร¹¹

3. อันนี้มาในอรรถกถาเทวทูตสูตรแล¹² อาจจะหมายถึง เนื้อหา เหล่านี้มาจากอรรถกถาเทวทูตสูตร คือ พระสูตรตันตปิฎก มัชฌิม- นิกาย อุपरิปณาสกั สญญตวรรค เทวทูตสูตร พระสูตรที่กล่าวถึงสมัยที่ พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามแห่งอนาถปิณฑิก- เศรษฐี นครสาวัตถี ตรัสถึงเทวทูตทั้ง 5 คือ 1) ความเกิด 2) ความแก่

⁸ กรมศิลปากร, *ไตรภูมิ เอกสารจากหอสมุดแห่งชาติกรุงปารีส* (กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร, 2554), 86.

⁹ เรื่องเดียวกัน, 20.

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, 86.

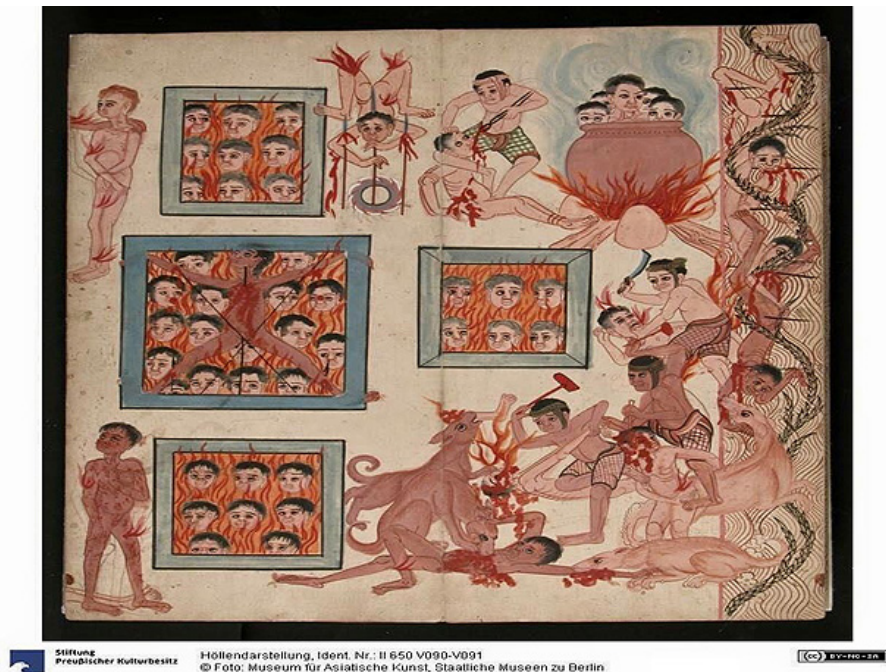
¹¹ ที่เดียวกัน

¹² เรื่องเดียวกัน, 89.

3) ความเจ็บ 4) พระราชาสั่งลงโทษคนกระทำผิด 5) คนตาย การลงทัณฑ์ในแดนนรก ลักษณะของมหานรกและนรกขุมต่างๆ

4. *อันมาในลังกัจจาทก* ไล่¹³ ต้นฉบับตัวเขียนว่า “ลังกัจจาทก” (ต้นฉบับ จ ไม่ชัดเจนมากนัก) กรมศิลปากรปริวรรตเป็น “ลังคิกจาทก” แต่ผู้เขียนเห็นว่าน่าจะหมายถึง ลังกัจจาทก ซึ่งในพระสูตรต้นตปิฎก ขุททกนิกาย ชาดก สัมมุตตปิฎก ลังกัจจาทก เป็นพระสูตรที่กล่าวถึงสมัยที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภถึงพระเจ้าอชาตศัตรู ผู้กระทำปิตุฆาต (ฆ่าพระเจ้าพิมพิสารพระราชบิดา) เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับยุคสมัยของพระเจ้าพรหมทัตและพระโพธิสัตว์โคดมซึ่งเสวยชาติเป็นลังกัจจฤๅษี ลังกัจจฤๅษีเป็นที่เคารพของพระเจ้าพรหมทัตเป็นอย่างยิ่ง พระเจ้าพรหมทัตจึงมีรับสั่งให้ลังกัจจฤๅษีเล่าถึงผลแห่งการประพฤติผิดในธรรม (ทำชั่ว) ว่าจะต้องเสวยผลอย่างไร ลังกัจจฤๅษีจึงเล่าผลแห่งการทำชั่วว่า จะต้องไปเสวยกรรมในนรกขุมต่างๆ ถวายต่อพระเจ้าพรหมทัต

¹³ ที่เดียวกัน

ภาพที่ 1 นรกภูมิจากสมุดภาพไตรภูมิสมัยกรุงธนบุรี

สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี, นรกภูมิ, พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

(Museum für Asiatische Kunst), กรุงเบอร์ลิน ประเทศเยอรมนี

ที่มา : นรกภูมิจากสมุดภาพไตรภูมิสมัยกรุงธนบุรี, เว็บไซต์ทีนิวส์, สืบค้นเมื่อ

20 มกราคม 2563. <https://www.tnews.co.th/religion/307213>.

ร่องรอยของเนื้อหาต่างๆ เหล่านี้ถือเป็นกุญแจสำคัญที่ผู้เขียนใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาเรื่องนรกภูมิในไตรภูมิ-พระมาลัย กับคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนาที่มีเนื้อหากล่าวถึงนรกภูมิ โดยคัมภีร์หลักที่ใช้ในการศึกษานั้นจะใช้พระไตรปิฎกเป็นหลัก หากเนื้อหาไม่ปรากฏในพระไตรปิฎก จะใช้คัมภีร์กลุ่มปกรณ์

หมวดคัมภีร์โลกศาสตร์ ดังนี้

1. กลุ่มพระไตรปิฎก ที่ปรากฏเรื่องราวเกี่ยวกับนรกภูมิหรือ
อ้างอิงไว้ในไตรภูมิ-พระมาลัย คือ

1.1 พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ชาดก สัจจนิบาต สังกัจจ
ชาดก

1.2 พระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย อุपरูปัณณาสกั สุนฺณุต-
วรรค เทวทูตสูตร

1.3 พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ชาดก มหานิบาต เนมิราช
ชาดก

1.4 พระวินัยปิฎก ปิรवार อุปาลิปัญจกะ สังฆเภทวรรค

1.5 พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ ธรรมบท
อุทาน อิติวุตตกะ เอกกนิบาต ทุติยวรรค สังฆเภทสูตร

1.6 พระอภิธรรมปิฎก กถาวัตถุ วิสติมวรรค อสฺสัจจกถา

1.7 พระสุตตันตปิฎก อังคุตรนิกาย อัฏฐกนิบาต ปฐมปณณาสกั
อุโปสถวรรค วิตถตฺโปสถสูตร

2. กลุ่มปกรณ์หมวดคัมภีร์โลกศาสตร์ ทั้งที่เคยอ้างถึงใน
ไตรภูมิภิกษาของพระมหาธรรมราชาที่ 1 (ลิไทย) หรืออ้างถึงในไตรภูมิ-
พระมาลัย และปรากฏเรื่องราวเกี่ยวกับนรกภูมิ คือ

2.1 คัมภีร์โลกที่ปกสาร ผู้แต่งคือ พระสังฆราชเมธังกร
พระมหาเถระชาวมอญ มีอายุพรรษาประมาณช่วงพุทธศตวรรษที่ 19
เคยเดินทางไปศึกษาที่ลังกาและได้อุปสมบทใหม่กับภิกษุฝ่ายอรัญญ-
วาสี แล้วจึงเล่าเรียนพระปริยัติธรรมที่นั่นพักหนึ่ง จึงกลับมาอยู่ที่เมือง
เมาะตะมะในมอญ พระสังฆราชเมธังกรเป็นพระมหาเถระทรง
พระไตรปิฎกท่านได้เดินทางมาอยู่ที่สุโขทัย ทรงเป็นพระสงฆ์ฝ่าย

อรัญญวาสี ณ วัดอัมพวัน (วัดสวนมะม่วง) ชานเมืองสุโขทัยและได้เป็นครูของสมเด็จพระมหาธรรมราชาลิไทย ผู้รจนาไตรภูมิโกตา พระสังฆราชเมธังกรแต่งคัมภีร์โลกที่ปกसारเป็นภาษาบาลี โดยมีเนื้อหาสำคัญว่าด้วยนรก เปรต อสุรกาย เดรัจฉาน มนุษย์ สวรรค์ คล้ายกับไตรภูมิโกตาซึ่งแต่งเป็นภาษาไทย โดยจุดเด่นของคัมภีร์โลกที่ปกสารนั้น คือ ทุกตอนจะระบุที่มาของคัมภีร์และอ้างอิงไว้ทั้งหมด ซึ่งต่างจากไตรภูมิโกตาที่เรียบเรียงเป็นเนื้อหาเดียวกันไปทั้งเรื่องแต่จะระบุที่มารวมไว้ที่บานแพนก¹⁴

2.2 คัมภีร์โลกบัญญัติ ผู้แต่งคือ พระสังฆธรรมโฆษเถระบางตำราว่าเป็นพระมหาเถระชาวพม่าหรือลังกา ท่านเป็นนักปราชญ์ที่แต่งคัมภีร์บาลีในพม่า 2 เรื่อง คือ ขคคิทีปนีและโลกบัญญัติ โดยคัมภีร์โลกบัญญัตินี้ท่านแต่งเป็นภาษาบาลี อักษรพม่า มีเนื้อหาว่าด้วยโลกและจักรวาล โดยแบ่งเป็นกัณฑ์ต่าง ๆ เช่น มนุสสวิภาคกัณฑ์ เทววิภาคกัณฑ์ ภูมิเทวตวิภาค มารวิภาคและเทวโลกวิภาคกัณฑ์¹⁵

2.3 คัมภีร์จักรวาลทีปนี ผู้แต่งคือ พระสิริมังคลาจารย์พระมหาเถระชาวล้านนา ท่านแต่งคัมภีร์นี้เป็นภาษาบาลีที่เมืองเชียงใหม่ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช 882 (พ.ศ. 2063) มีเนื้อหาแบ่งเป็น 6 กัณฑ์เกี่ยวกับจักรวาล มหาสมุทร ทวีป ภพภูมิต่าง ๆ คือ นรกและสวรรค์ โดยเลือกเก็บความจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกาและปกรณ์พิเศษมาเรียบเรียงเข้าเป็นรูปเรื่อง คัมภีร์จักรวาลทีปนี เป็นหนังสือคล้ายกับไตรภูมิโกตา คือ ว่าด้วยโลกศาสตร์ โดยจักรวาลทีปนีจะระบุที่มาของเนื้อความไว้ว่า นำมาจากคัมภีร์ใด ซึ่งต่างจากไตรภูมิโกตาที่เรียบเรียง

¹⁴ กรมศิลปากร, *โลกที่ปกสาร* (กรุงเทพมหานคร: หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, 2529), (1)-(2).

¹⁵ กรมศิลปากร, *โลกบัญญัติ* (กรุงเทพมหานคร: หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, 2528), (4).

เป็นเนื้อความเดียวไม่ได้ระบุที่มาเป็นตอนเหมือนจักรวาลทีปนี¹⁶

2. นรกภูมิในไตรภูมิ-พระมัลล กับคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้เขียนได้แบ่งเป็น 5 หัวข้อ คือ 1) การพรรณนาถึงสภาพของมหานรกและชื่อของมหานรกขุมต่างๆ 2) มหานรกขุมต่างๆ บุญกรรมและการเสวยทุกข์เวทนาของสัตว์นรก 3) อสุทธนรก 4 ขุม 4) ยมโลก 10 ขุม และ 5) การเปรียบเทียบอายุของสวรรค์ มนุษย์ และมหานรก โดยนำเสนอในรูปแบบตาราง ดังนี้

2.1 การพรรณนาถึงสภาพของมหานรกและชื่อของมหานรกขุมต่างๆ ผู้เขียนใช้คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา คือ พระไตรปิฎก เทวทูตสูตร¹⁷ สังกัจจายก¹⁸ และโลกที่ปกสรา¹⁹ ในการศึกษา ดังนี้

¹⁶ กรมศิลปากร, *จักรวาลทีปนี* (กรุงเทพมหานคร: หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, 2523), คำนำ.

¹⁷ ม.อ. 14/130/309-318 (ไทย.มจร)

¹⁸ พุ.ชา. 28/530/45-54 (ไทย.มจร)

¹⁹ กรมศิลปากร, *โลกที่ปกสรา*, 13-14.

ตารางที่ 1 การพรรณนาถึงสภาพของมหานรกและชื่อของมหานรกขุมต่าง ๆ

คัมภีร์/ เนื้อหา	ไตรภูมิ- พระมาลัย	พระไตรปิฎก เทวทูตสูตร	พระไตรปิฎก สังกัจจายก	โลกทิปกสาร
1. การพรรณนาถึง สภาพของนรก	มหานรกทั้ง 8 มีฐานเป็น กำแพงเหล็ก สี่เหลี่ยมมีฝา ปิดทั้ง 4 ด้าน มีเปลวไฟลุก โพลงตลอดเวลา เป็นที่อยู่แห่ง ผู้ทำชั่ว	มหานรกมี ฐานเป็น สี่เหลี่ยม มี 4 ประตู มีแผ่น เหล็กเป็นไฟ ปิดครอบทั่วทุก ทิศทาง มีพื้น เป็นเหล็ก เป็นไฟ เป็นที่ อยู่แห่งผู้ทำชั่ว	นรกทั้ง 8 ขุม นี้เป็นที่อยู่ของ สัตว์ผู้กระทำ กรรมชั่ว มีเปลวไฟลุก โพลงตลอด เวลา ฐาน เป็นสี่เหลี่ยมมี ฝาเหล็กครอบ ไว้ทุกด้าน	มหานรก 8 ขุม มีแผ่นเหล็ก เป็นไฟครอบไว้ ทุกทิศทาง มี 4 ประตู เป็นที่อยู่แห่ง ผู้ทำชั่ว
2. ชื่อของ มหานรกขุมต่าง ๆ				
สัตยชีพนรก	สนชีพนรก	สัตยชีพนรก	สัตยชีวนรก	สัตยชีวนรก
กาฬสูตตนรก	กาฬสูตตนรก	กาฬสูตตนรก	กาฬสูตตนรก	กาฬสูตตนรก
สังฆาตตนรก	สังฆาตตนรก	สังฆาตตนรก	สังฆาตตนรก	สังฆาตตนรก
โรจวนรก	ชาลโรจวนรก	โรจวนรก	โรจวนรก	โรจวนรก
-	ธุมโรจวนรก	-	-	-
มหาโรจวนรก	-	มหาโรจวนรก	มหาโรจวนรก	มหาโรจวนรก
ดาปนรก	ดาปนรก	ดาปนรก	ดาปนรก	ดาปนรก
มหาดาปนรก	-	ปตาปนรก	ปตาปนรก	มหาดาปนรก
อวิจินรก	อวิจินรก	มหาอเวจินรก	มหาอเวจินรก	อวิจินรก

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า การพรรณนาถึงสภาพของมหานรกและชื่อมหานรกขุมต่างๆ ใน ไตรภูมิ-พระมาลัย มีลักษณะร่วมกับคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา คือ พระไตรปิฎก เทวทูตสูตร, สังกัจจายกและคัมภีร์โลกทิปกสาร ดังนี้

นรกเป็นที่อยู่แห่งผู้กระทำชั่ว ลักษณะของมหานรกมีพื้นฐานเป็นสี่เหลี่ยม มีฝาปิดครอบไว้ทุกด้านมีไฟลุกโพลงตลอดเวลา โดยไตรภูมิ-พระมาลัย มีชื่อของมหานรกตรงกับคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาจำนวน 6 ขุม คือ สัตยชีพนรก กาฬสฺตตนรก สังฆาตนรก โรรูนรก (ชาลและฐม) ดาปนรกและอวิจีมหานรก และไม่ปรากฏมหาโรรูนรกและมหาดาปนรกเหมือนกับคัมภีร์อื่น

ในไตรภูมิ-พระมาลัย แบ่งโรรูนรกออกเป็น 2 ขุม คือ ชาลโรรูนรก (นรกดอกบัวเหล็กแดง) และ ฐมโรรูนรก (นรกคว้น) ซึ่งไม่ปรากฏทั้งในพระไตรปิฎกและคัมภีร์ชั้นรอง แต่ปรากฏเนื้อหาของการเสวยทุกข์เวทนาของสัตว์นรกในมหาโรรูนรกในไตรภูมิโลกวินิจจยกถา ว่า

สัตว์นรกในมหาโรรูนรคนั้นแบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ
1) พวกที่เกิดในดอกบัวเหล็กแดงที่ต้องเสวยกรรมด้วยส่วนหัว และส่วนเท้าเข้าไปอยู่ในดอกบัว จะมีไฟลุกจากข้างล่างขึ้นข้างบนไหม้สัตว์นรคนั้น บุพกรรมเคยตีหัวสัตว์หรือคน 2) พวกที่มีคว้นห่อหุ้มตัว คว้นเหล่านี้จะไหลเข้าไปสู่ทวารทั้ง 9 ให้สัตว์นรกมีความทุกข์อย่างยิ่ง บุพกรรมเคยใส่ไฟให้คว้นเข้าไปในปล่อง เช่น หนู งู แล้วถืออาวุธคอยจ้องตีสัตว์นั้น²⁰

²⁰ พระยาธรรมปริชา (แก้ว), ไตรภูมิโลกวินิจจยกถา ฉบับที่ 2 (ไตรภูมิฉบับหลวง) เล่ม 2 (กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร, 2520), 116-118.

เมื่อพิจารณาแล้วพบว่าชื่อของชาลโรจวนรกในไตรภูมิ-พระมาลัยนั้นมีชื่อตรงกันกับชื่อนรกในไตรภูมิโลกวิจิตรกถาอย่างยิ่ง ซึ่งแท้จริงแล้วนรก 2 ชุมนี้เป็นนรกขุมย่อยที่อยู่ในมหาโรจวนรกตามไตรภูมิโลก-วิจิตรกถานั้นเอง

2.2 มหานรกขุมต่างๆ บุญกรรมและการแสวงหาทุกขเวทนาของสัตว์นรก ไตรภูมิ-พระมาลัย กล่าวถึงมหานรก 6 ชุม คือ 1) สัตยชีพนรก 2) กาฬสุตตนรก 3) สังฆาตตนรก 4) โรจวนรก (ชาลและฐมโรจวนรก) 5) ดาปนรก และ 6) อวิจินรก ในหัวข้อนี้ผู้เขียนได้ยกตัวอย่างมหานรก 3 ชุม คือ สัตยชีพนรก สังฆาตตนรกและอวิจิมหานรก โดยใช้คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา คือ โลกที่ปกสาร²¹ และโลกบัญญัติ²² ในการศึกษาเนื่องจากมีรายละเอียดที่ใกล้เคียงกันมาก ดังนี้

²¹ กรมศิลปากร, *โลกที่ปกสาร*, 17-19.

²² กรมศิลปากร, *โลกบัญญัติ*, 69-78.

ตารางที่ 2 มหานรกขุมต่าง ๆ บุพกรรมและการเสวยทุกข์เวทนาของสัตว์นรก

คัมภีร์/ เนื้อหา	ไตรภูมิ- พระมัลลย์	โลกทีปกसार	โลกบัญญัติ
ชื่อนรก	สนชีพนรก	สัตตชีวนรก	สัตตชีวนรก
ลักษณะ เด่น ของนรก	- สัตว์นรกมีเล็บเป็นดาบเหล็ก - สัตว์นรกไม่มีวันตายเพราะจะมีลมชนิดหนึ่งพัดให้สัตว์นรคนั้นฟื้นคืนชีพมารับความทุกข์ทรมาน	- สัตว์นรกถูกฆ่าแล้วกลับฟื้นคืนชีพ	- สัตว์นรกมีเล็บเป็นดาบเหล็ก - สัตว์นรกไม่มีวันตายเพราะจะมีลมชนิดหนึ่งพัดให้สัตว์นรคนั้นฟื้นคืนชีพมารับความทุกข์ทรมาน
บุพกรรม เมื่อเป็น มนุษย์	- เคยฆ่าสัตว์ด้วยจิตใจโลภะ โทสะ โมหะ - เป็นผู้ปกครองเมืองให้อาวุธแก่ผู้อื่นเพื่อไปฆ่าคนหรือสัตว์	- เคยเป็นโจรปล้นบ้านฆ่าผู้อื่น - เคยทำสงครามซึ่งกันและกัน	- เคยจองเวร อาฆาตพยาบาทซึ่งกันและกัน - เคยเป็นโจรปล้นทรัพย์ผู้อื่น - เคยฆ่าสัตว์หรือใช้ให้ผู้อื่นฆ่า - เคยให้อาวุธแก่ผู้อื่นเพื่อฆ่ามนุษย์หรือสัตว์
ทุกข์ เวทนา ของสัตว์ นรก	- สัตว์นรกถูกนิรยบาลถากตัวด้วยอาวุธต่าง ๆ - สัตว์นรกฆ่าฟันซึ่งกันและกันด้วยเล็บดาบเหล็ก	- สัตว์นรกถูกไฟเผาถูกนิรยบาลหั่น เชือดฆ่า	- นิรยบาลถากสัตว์นรกด้วยอาวุธต่าง ๆ จนเหลือแต่กระดูก - สัตว์นรกฆ่าฟันซึ่งกันและกันด้วยเล็บดาบเหล็ก

ตารางที่ 2 มหานรกชุมต่าง ๆ บุพกรรมและการเสวยทุกข์เวทนาของสัตว์นรก (ต่อ)

คัมภีร์/ เนื้อหา	ไตรภูมิ- พระมาลัย	โลกที่ปกสาร	โลกบัญญัติ
ชื่อนรก	สังฆาตนรก	สังฆาตนรก	สังฆาตนรก
ลักษณะ เด่น ของนรก	- สัตว์นรกศิระจะเป็น สัตว์ต่าง ๆ ร่างกาย เป็นคน	- สัตว์นรกมีรูปร่าง แปลก มีหน้าหรือ ร่างกายเป็นสัตว์ ต่าง ๆ	- สัตว์นรกศิระจะเป็น สัตว์ต่าง ๆ ร่างกาย เป็นคน
บุพกรรม เมื่อเป็น มนุษย์	- ชอบฆ่าสัตว์ - เคยเป็นสารถีฝึกสัตว์ - โยนสัตว์มีชีวิตลงใน ของร้อน เช่น น้ำมัน เดือด ทราวยร้อน เป็นต้น	- เคยฆ่าสัตว์ต่าง ๆ - เคยเป็นสารถีฝึก สัตว์	- เคยฆ่าสัตว์ต่าง ๆ - ใช้อาวุธต่าง ๆ ทรมาน สัตว์ - เคยเป็นนายสารถี ฝึกสัตว์ - เคยจับสัตว์เป็น ๆ โยนเข้ากองไฟ
ทุกข์ เวทนา ของสัตว์ นรก	- นิรยบาลจับสัตว์ นรกเทียมน้ำมัน เหล็กลูกเป็นไฟ แล้ว ใช้ค้อนเหล็กตีสัตว์ นรกเหล่านั้น - สัตว์นรกถูกภูเขา ขนาดใหญ่บดทับร่าง กายแหลกละเอียด	- สัตว์นรกถูกด้อนไป ฆ่าในนรกชุมนี้	- สัตว์นรกถูกนาย นิรยบาลเทียมน้ำมัน เหล็กลูกเป็น ไฟและถูกแทงด้วย อาวุธ

ตารางที่ 2 มหานรกขุมต่างๆ บุญกรรมและการเสวยทุกข์เวทนาของสัตว์นรก (ต่อ)

คัมภีร์/ เนื้อหา	ไตรภูมิ- พระมาลัย	โลกที่ปกสาร	โลกบัญญัติ
ชื่อนรก	อวิจี	อวิจี	อเวจี
ลักษณะ เด่น ของนรก	- ไฟนรกพุ่งไปมาทุก ทิศทางไม่ขาดสาย ไฟนรกไม่มีวันดับ	- ไฟนรกพุ่งมาจาก ทุกทิศทาง	- ไฟนรกพุ่งมาจาก ทุกทิศทางไร้ช่องว่าง ใดๆ
บุญกรรม เมื่อเป็น มนุษย์	- กระทำอนันตริย- กรรม 5 ประการ - ฆ่าพระโพธิสัตว์ - ฆ่าบุคคลผู้มีศีล มีคุณ - ทำลายเจดีย์ - ประพฤติผิดในกาม - พวดโกหก ส่อเสียด เพื่อเจ้า - ขอบกินเหล้า - เป็นนักบวชทุศีล (ศีลไม่บริสุทธิ์)	- กระทำอนันตริย- กรรม 5 - ฆ่าพระโพธิสัตว์ - ฆ่าผู้มีคุณ - ทำลายสถูปเจดีย์ - ฆ่ามหาโพธิ - ลักทรัพย์สินของ สงฆ์	- กระทำอนันตริย- กรรม 5 ประการ
ทุกข์ เวทนา ของสัตว์ นรก	- สัตว์นรกถูกเปลวไฟ เผาตลอดเวลาเต็มไปด้วย ด้วยความทุกข์ทรมาน ทำกรรมด้วยอิริยา บถ 4 ไต ก็ไปเสวย ในอิริยาบถ นั้นๆ จนกว่าจะสิ้นกรรม	- สัตว์นรกถูกเปลวไฟ เผาตลอดเวลา	- สัตว์นรกถูกเปลวไฟ เผาตลอดเวลาเสวย ทุกข์เวทนาอย่างยิ่ง

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า มหานรกขุมต่าง ๆ บุญกรรมและการเสวยทุกข์เวทนาของสัตว์นรกในไตรภูมิ-พระมาลัย มีลักษณะร่วมกับคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา คือ โลกที่ปกสารและโลกบัญญัติ ดังนี้

1) สัตว์ชีพนรก ทุกฉบับกล่าวถึงลักษณะเด่นของนรกว่า สัตว์นรกจะไม่มีวันตายเนื่องจากจะมีลมชนิดหนึ่งพัดมาให้สัตว์นรกฟื้นคืนชีพเสวยทุกข์เวทนาจนกว่าจะสิ้นกรรม และสัตว์นรกมีเล็บเป็นดาบเหล็ก (ไตรภูมิ-พระมาลัย และโลกบัญญัติ) บุญกรรมเมื่อเป็นมนุษย์ทุกฉบับอธิบายร่วมกันว่า เคยฆ่าสัตว์หรือมนุษย์แต่อาจต่างกันในเรื่องละเอียดปลีกย่อย ส่วนการเสวยทุกข์เวทนาของสัตว์นรกนั้นทุกฉบับว่า สัตว์นรกต่างถูกนายนิรบาลทรมานด้วยอาวุธและสัตว์นรกมีเล็บเป็นดาบเหล็ก (ไตรภูมิ-พระมาลัย และโลกบัญญัติ)

2) สังฆาตนรก ทุกฉบับกล่าวถึงลักษณะเด่นของนรกว่า รูปร่างของสัตว์นรกจะมีใบหน้าหรือศีรษะเป็นสัตว์ ร่างกายเป็นมนุษย์ บุญกรรมเมื่อเป็นมนุษย์ ทุกฉบับอธิบายร่วมกันว่า เคยฆ่าสัตว์ต่าง ๆ และเคยเป็นนายสารพัดฝึกสัตว์ หรือโยนสัตว์มีชีวิตลงในของร้อนต่าง ๆ (ไตรภูมิ-พระมาลัย และโลกบัญญัติ) ส่วนการเสวยทุกข์เวทนาของสัตว์นรกนั้น ไตรภูมิ-พระมาลัย และโลกบัญญัติว่า สัตว์นรกจะถูกนายนิรบาลเทียมในแอกเหล็กแล้วนายนิรบาลจึงทรมานสัตว์นรกด้วยอาวุธ ซึ่งไม่พบในโลกที่ปกสาร

3) อวิจีมหานรก ทุกฉบับกล่าวถึงลักษณะเด่นของนรกว่า นรกนี้มีไฟนรกพุ่งไปมาไม่มีวันดับ บุญกรรมเมื่อเป็นมนุษย์ ทุกฉบับว่า เคยกระทำอนันตริยกรรม 5 ประการ คือ ฆ่าบิดา ฆ่ามารดา ฆ่าพระอรหันต์ ทำให้พระพุทธเจ้าทรงห้อพระโลหิตและยุยงให้สงฆ์แตกแยกกัน หรือทำร้ายพระโพธิสัตว์ ฆ่าผู้ทรงศีล ทำลายสถูปเจดีย์หรือไม่

มหาโพธิ (ต้นโพธิ์) (ไตรภูมิ-พระมาลัย และโลกที่ปกสาร) โดยไตรภูมิ-พระมาลัย ยังกล่าวอีกว่า เคยทำผิดศีลข้อ 3 กาเมฯ ข้อ 4 มุสาฯ ข้อ 5 สุราฯ และเป็นนักบวชที่มีศีลไม่บริสุทธิ์อีกด้วย ส่วนการเสวยทุกขเวทนาของสัตว์นรกนั้นทุกฉบับว่า เต็มไปด้วยความทุกข์ทรมานถูกไฟนรกเผาอยู่ไม่มีวันดับสิ้น แต่ไตรภูมิ-พระมาลัย ยังให้รายละเอียดอีกว่า หากผู้ใดทำกรรมในอริยาบถ 4 ไต (ยืน เดิน นั่ง นอน) ก็ไปปรับกรรมในอริยาบถนั้นจนกว่าจะสิ้นกรรมอีกด้วย

พระไตรปิฎกไม่ได้กล่าวถึงอเวจีมหานรกโดยตรง²³ แต่กล่าวถึงภิกษุผู้กระทำสงฆ์ให้แตกแยกกันจะต้องไปตกนรกหมกไหม้ตลอดกาลป์ในพระวินัยปิฎก สังฆเภทกวรรคว่า

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ดูก่อนอุบาลี ภิกษุผู้ทำลายสงฆ์ประกอบด้วยองค์ 5 ย่อมเป็นผู้เข้าถึงอบาย ตกนรกหมกไหม้อยู่ตลอดกาลป์ ไม่มีใครช่วยเหลือได้ องค์ 5 คืออะไรบ้าง คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ 1) แสดงธรรมว่าเป็นธรรม 2) แสดงธรรมว่าเป็นอธรรม 3) แสดงอวินัยว่าเป็นวินัย 4) แสดงวินัยว่าเป็นอวินัย 5) อำพรางความเห็นด้วยกรรม²⁴

²³ ผู้เขียนยกเนื้อหาจากสังฆเภทกวรรค (ผลแห่งการบิดเบือนความจริง) สังฆเภทสูตร (ผลแห่งการยุยงให้สงฆ์แตกแยกกัน) และอสังญิจจกถา (อนันตริยกรรม 5 ประการ) เพื่อประกอบความเข้าใจเรื่องอเวจีมหานรกที่ปรากฏในพระไตรปิฎก

²⁴ วิ.ป. 8/1215/634 (ไทย.มจร) พระอุบาลีทูลถามพระพุทธเจ้าเรื่องผลแห่งการทำลายสงฆ์มีโทษอย่างไร สรุปความได้ว่า ภิกษุผู้บิดเบือนหลักแห่งธรรมคือความจริงจะต้องไปตกนรกตลอดกาลป์ “ตกนรกหมกไหม้ตลอดกาลป์” หมายถึง การตกอเวจีมหานรก

พระสุตตันตปิฎก สังฆเภทสูตร พระพุทธเจ้าทรงตรัสถึงโทษแห่ง
การทำให้สงฆ์แตกแยกกัน ว่า

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมอย่างหนึ่งเมื่อเกิดขึ้นในโลก ย่อม
เกิดขึ้นเพื่อความไม่เกื้อกูล ไม่อำนวยสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่อความ
ฉิบหายไร้ประโยชน์ เพื่อความทุกข์ แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย
ธรรมอย่างหนึ่งนั่นคือ สังฆเภท ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็เมื่อสงฆ์
แตกแยกกันแล้ว ย่อมมีความบาดหมางกัน มีการด่าว่ากัน มีการดู
หมิ่นกัน มีการขับไล่กัน เพราะสงฆ์แตกกันนั้น ชนทั้งหลายผู้ยังไม่
เลื่อมใสก็ไม่เลื่อมใส และผู้ที่เลื่อมใสอยู่แล้ว บางพวกก็หมดความ
เลื่อมใส... ผู้ทำลายสงฆ์ต้องไปเกิดในอบาย ตกนรกอยู่ชั่วกัลป์
ผู้มีความยินดีเข้าร่วมด้วย ตั้งอยู่ในอธรรม ย่อมเสื่อมจากมรรคผล
นิพพาน ผู้นั้นครั้นทำลายสงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกันแล้วต้องหมกไหม้
อยู่ในนรกชั่วกัลป์...²⁵

พระอภิธรรมปิฎก อสังกัจจายกถา ว่าด้วยเรื่องการปลุกจิต-วิชันนา
ระหว่างสกวาทิและปรวาทิเรื่องการไม่ตั้งใจทำอนันตริยกรรมโดย
กล่าวถึงอนันตริยกรรม 5 ประการว่า “บุคคลจงใจปลงชีวิตมารดา
ฆ่าบิดา ฆ่าพระอรหันต์ เป็นผู้ยังพระโลหิต (พระพุทธเจ้า) ให้ห้อขึ้น และ
บุคคลผู้ทำสังฆเภท จะต้องตกนรกหมกไหม้ตลอดกัลป์”²⁶

จากการศึกษาเปรียบเทียบแสดงให้เห็นว่า มหานรกขุมต่างๆ
บุพกรรมและการเสวยทุกข์เวทนาของสัตว์นรกในไตรภูมิ-พระมาลัย
มีลักษณะร่วมกับคัมภีร์โลกที่ปกสารและโลกบัญญัติอย่างชัดเจน

²⁵ ชุ.อิติ. 25/196/349-350 (ไทย.มจร)

²⁶ อภิ.ก. 37/1809-1813/964-967 (ไทย.มจร)

แต่อาจต่างกันในระยะเยียดปลีกย่อย ในส่วนของพระไตรปิฎก สังฆเภทวรรค (การปิดเบือนความจริงแห่งธรรม) สังฆเภทสูตร (ผู้ที่ทำให้สงฆ์แตกแยกกัน) และอสัญจิจกถา (อนันตริยกรรม 5 ประการ) ถึงแม้จะไม่ได้กล่าวถึงชื่ออวิจิมหานรก แต่ผลแห่งการกระทำเหล่านี้ผู้นั้นจะต้อง “ตกนรกตลอดกัลป์” ซึ่งหมายถึงอวิจิมหานรก แสดงให้เห็นว่ามีเนื้อหาเรื่องอวิจิมหานรกปรากฏในพระไตรปิฎกอย่างชัดเจน

ภาพที่ 2 อวิจิมหานรก

ที่มา : สำนักนายกรัฐมนตรี, สมุดภาพไตรภูมิสมัยกรุงธนบุรี เลขที่ 10 เล่ม 2
(กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร, 2542), 66.

2.3 อสุทนรก คือ นรกบ่าวที่ล้อมรอบมหานรก มหานรก 1 ชุม จะมีอสุทนรก 4 ชุมล้อมรอบทั้ง 4 ทิศ คือ 1) คุณนรก 2) กุกูลนรก 3) อสิปัตวันนรก 4) เวตรณินทีนรก ในหัวข้อนี้ผู้เขียนได้ยกตัวอย่าง

2 ขุม คือ คุณนรกและเวตรณีนทีนรก โดยใช้คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา คือ พระไตรปิฎก สังกัจจายก²⁷ พระไตรปิฎก เทวทูตสูตร²⁸ และ โลกบัญญัติ²⁹ ดังนี้

ตารางที่ 3 อสุทฺถนรกขุมต่างๆ

คัมภีร์/ เนื้อหา	ไตรภูมิ- พระมาลัย	พระไตรปิฎก เทวทูตสูตร	พระไตรปิฎก สังกัจจายก	โลกที่ปกสาร
ชื่อนรก	คุณนรก	-	คุณนรก	ปีพุกนปนรก
ลักษณะ เด่น ของนรก	เต็มไปด้วยของ เน่าเสียต่างๆ มี กลิ่นเหม็นเป็น อย่างยิ่ง	นรกเต็มไปด้วย ของเน่าเสียมี กลิ่นเหม็นเป็น อย่างยิ่ง	นรกเต็มไปด้วย หนอนขนาดใหญ่	นรกเต็มไปด้วย หนอน ขนาดใหญ่
บุพกรรม เมื่อเป็น มนุษย์	เคยโยนสัตว์มี ชีวิตลงในหลุม ที่เต็มไปด้วย โคลน บ่อแม่น้ำ เพื่อให้ตาย	ฆ่ามารดา	-	เคยโยนสัตว์ มีชีวิตลงไปใน บ่อหรือหลุม ของเน่าเสีย เพื่อให้ตาย

²⁷ ชุ.ชา. 28/530/45-54 (ไทย.มจร)

²⁸ ม.อ. 14/130/309-318 (ไทย.มจร)

²⁹ กรมศิลปากร, โลกบัญญัติ, 78-81.

ตารางที่ 3 อสุทฺถนรกขุมต่างๆ (ต่อ)

คัมภีร์/ เนื้อหา	ไตรภูมิ- พระมาลัย	พระไตรปิฎก เทวทูตสูตร	พระไตรปิฎก สังกัจจายก	โลกที่ปกสาร
ทุกข เวทนา ของ สัตว์นรก	สัตว์นรกถูก หนอนขนาด ใหญ่เลื้อยเข้า ไปในกาย	สัตว์นรกถูก หนอนขนาด ใหญ่เลื้อยเข้าไป ในกาย	สัตว์นรกถูก หนอนขนาด ใหญ่เลื้อยเข้า ไปในกาย	สัตว์นรกถูก หนอนขนาด ใหญ่เลื้อยเข้า ไปในกาย
ชื่อนรก	เวตรณีนทีนรก	-	ชาโรทกนทีนรก	เวตรณีนทีนรก
ลักษณะ เด่น ของนรก	แม่น้ำชื่อเวตรณี เต็มไปด้วยน้ำ ทองแดงร้อน และใบบัวกรด	-	แม่น้ำเต็มไปด้วย ด้วยน้ำกรด	แม่น้ำชื่อเวตรณี เต็มไปด้วยน้ำ ทองแดงร้อน และใบบัวกรด
บุพกรรม เมื่อเป็น มนุษย์	- เคยโยนสัตว์ มีชีวิตลงในของ เหลวร้อนแล้ว จึงบริโภคสัตว์ นั้น - เคยเป็น นักบวชมีศีล ไม่บริสุทธิ์	-	-	- เคยโยนสัตว์มี ชีวิตลงในของ เหลวร้อนแล้ว จึงบริโภคสัตว์ นั้น - เคยเป็น นักบวชมีศีล ไม่บริสุทธิ์

ตารางที่ 3 อสุทฺถนรกขุมต่าง ๆ (ต่อ)

คัมภีร์/ เนื้อหา	ไตรภูมิ- พระมาลัย	พระไตรปิฎก เทวทูตสูตร	พระไตรปิฎก สังกัจจายก	โลกที่ปกสาร
บุพกรรม เมื่อเป็น มนุษย์	- เคยให้ผู้อื่น กินของเสียจาก สัตว์ ยาพิษ ของเน่า	-	-	- เคยให้ผู้อื่น กินของเสียจาก สัตว์ ยาพิษ ของเน่า
ทุกข์ เวทนา ของ สัตว์นรก	เหล่านิรยบาล จะนำก้อนเหล็ก แดงและน้ำทอง แดงกรอกใส่ ปากสัตว์นรก ให้ทุกข์ทรมาน เป็นอย่างยิ่ง	-	เหล่านิรยบาล จะนำก้อนเหล็ก แดงและน้ำทอง แดงกรอกใส่ ปากสัตว์นรก ให้ทุกข์ทรมาน เป็นอย่างยิ่ง	เหล่านิรยบาล จะนำก้อนเหล็ก แดงกรอกใส่ ปากสัตว์นรก ให้ทุกข์ทรมาน เป็นอย่างยิ่ง

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า อสุทฺถนรกขุมต่าง ๆ ในไตรภูมิ-พระมาลัย มีลักษณะร่วมกับคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา คือ พระไตรปิฎก สังกัจจายก, เทวทูตสูตรและคัมภีร์โลกบัญญัติ ดังนี้

1) **คุณนรก** การเรียกชื่อนรกในไตรภูมิ-พระมาลัย กับพระไตรปิฎก เทวทูตสูตรเหมือนกัน คือ คุณนรก แต่โลกบัญญัติว่า ปิพภูณปนรก ส่วนพระไตรปิฎก สังกัจจายกไม่ปรากฏชื่อของนรก ไตรภูมิ-พระมาลัยและพระไตรปิฎก สังกัจจายก กล่าวถึงลักษณะเด่นของนรกว่า นรกขุมนี้

เต็มไปด้วยของเน่าเสีย มีกลิ่นเหม็นร้ายแรง ส่วนพระไตรปิฎก เทวทูตสูตรและโลกบัญญัติ ว่า เต็มไปด้วยหนองขนาดใหญ่ พิจารณาแล้วเนื้อความหมายความไปทิศทางเดียวกัน คือ นรกขุมนี้เต็มไปด้วยของเสีย (คุฏ) และเต็มไปด้วยหนองขนาดใหญ่ บุพกรรมเมื่อเป็นมนุษย์ ไตรภูมิ-พระมาลัย และโลกบัญญัติ ว่า เคยทำร้ายสัตว์ด้วยการทิ้งลงในหลุมเพื่อหมายให้สัตว์นั้นตาย ซึ่งพระไตรปิฎก สังกัจจายก ว่า เคยฆ่ามารดาและไม่ปรากฏพระไตรปิฎก เทวทูตสูตร ส่วนการเสวยทุกขเวทนาของสัตว์นรกนั้น ทุกฉบับว่า สัตว์นรกถูกหนองขนาดใหญ่เลื้อยเข้าไปในร่างกาย

2) เวตรณีนทีนรก (นรกนี้ไม่ปรากฏในสังกัจจายก) การเรียกชื่อนรกในไตรภูมิ-พระมาลัย กับ โลกบัญญัติเหมือนกัน คือ เวตรณีนทีนรก (นรกแม่น้ำหวาย) ซึ่งพระไตรปิฎก เทวทูตสูตร เรียกนรกขุมนี้ว่า ขาโรทกนทีนรก (นรกขุมนี้เต็มไปด้วยแม่น้ำกรด)³⁰ บุพกรรมเมื่อเป็นมนุษย์ในไตรภูมิ-พระมาลัย และโลกบัญญัติกล่าวตรงกัน คือ เคยจับสัตว์มีชีวิตโยนลงในของเหลวร้อน ให้ผู้อื่นบริโภคของเน่าเสียหรือยาพิษ เคยเป็นนักบวชมีศีลไม่บริสุทธิ์ ซึ่งไม่ปรากฏเนื้อหาเหล่านี้ในพระไตรปิฎก สังกัจจายกและพระไตรปิฎก เทวทูตสูตร ส่วนการเสวยทุกขเวทนาของสัตว์นรกนั้น ทุกฉบับ (ยกเว้นพระไตรปิฎก สังกัจจายก) ว่า นายนิรบาลจะนำก้อนเหล็กแดง (และน้ำทองแดงพบในไตรภูมิ-พระมาลัย และพระไตรปิฎก เทวทูตสูตร) กรอกใส่ปากสัตว์นรกให้ทุกข์ทรมานเป็นอย่างยิ่ง

³⁰ พระไตรปิฎก เทวทูตสูตรว่า แม่น้ำใหญ่ พิจารณาจากชื่อของนรกแล้ว ขาโร = กล้า, แฉง อุทก=น้ำ, นที=แม่น้ำ หมายถึง แม่น้ำที่เต็มไปด้วยน้ำที่กล้าหรือแฉงหรือหมายถึง แม่น้ำน้ำกรดนั่นเอง

2.4 ยมโลก ตั้งอยู่ล้อมรอบอุสุทฺถนรก อุสุทฺถนรก 1 ชุม จะประกอบ ด้วยยมโลกล้อมรอบ 10 ชุม ไตรภูมิ-พระมาลัย กล่าวถึงยมโลกจำนวนทั้งสิ้น 10 ชุม คือ 1) โลกภูมิณนรก (นรกหม้อเหล็ก) 2) สิมพลีวันนรก (นรกต้นจ้าว) 3) อสินนชนรก (สัตว์นรกมีเล็บเป็นดาบ) 4) ตัมโพทกนรก (นรกน้ำเหล็กแดง) 5) อโยกุลนรก (นรกก้อนเหล็กไฟ) 6) เมสภัพพตนรก (นรกภูเขาใหญ่) 7) อุสนนรก (นรกแม่น้ำแกลบไฟ) 8) สัตินทีนรก (นรกเลือดหนองเน่าเหม็น) 9) สุนัขชนรก (นรกหมา) และ 10) ยันตปาสาณ (นรกแผ่นหิน) ในหัวข้อนี้ผู้เขียนจะยกตัวอย่างยมโลก 3 ชุม คือ โลกภูมิณนรก อุสนนรก และสัตินทีนรก โดยใช้คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา คือ พระไตรปิฎก เนมิราชชาดก³¹ ในการศึกษา ดังนี้

ตารางที่ 4 ยมโลก

คัมภีร์/ เนื้อหา	ไตรภูมิ-พระมาลัย	พระไตรปิฎก เนมิราชชาดก
ชื่อนรก	โลกภูมิณนรก	โลกภูมิณนรก
ลักษณะเด่น ของนรก	นรกหม้อเหล็กขนาดใหญ่ เต็มไปด้วยน้ำทองแดงร้อน	นรกหม้อเหล็กร้อน
บุพกรรม เมื่อเป็น มนุษย์	เคยเบียดเบียนสมณะ ชีพรามณ์ผู้มีศีล	เคยเบียดเบียนหรือ ด่าสมณะชีพรามณ์ผู้มีศีล

³¹ ชุ.ชา. 28/541/246-273 (ไทย.มจร) โดยผู้เขียนใช้เนมิราชชาดกในการศึกษาเป็นหลักเพราะปรากฏเนื้อหาของยมโลกชัดเจนกว่าคัมภีร์อื่นๆ อีกทั้งเนื้อหาเรื่อง ยมโลกิกะ (ยมโลก) ในไตรภูมิโลกวินิจจกถาของพระยาธรรมปรีชา (แก้ว) ยังอ้างถึงเนมิราชชาดกอีกด้วย

ตารางที่ 4 ยมโลก (ต่อ)

คัมภีร์/ เนื้อหา	ไตรภูมิ-พระมาลัย	พระไตรปิฎก เนมิราชชาดก
ทุกขเวทนา ของสัตว์นรก	นิริยบาลจับที่ข้อเท้าสัตว์นรกโยน ลงไปในห้องเหล็กขนาดใหญ่	หัวสัตว์นรกที่มลงไปใน หม้อเหล็กขนาดใหญ่
ชื่อนรก	อุสนรก	อุสนรก
ลักษณะเด่น ของนรก	นรกเต็มไปด้วยแม่น้ำและเกลบ	นรกเต็มไปด้วยแม่น้ำ
บุพกรรม เมื่อเป็น มนุษย์	ปะปนข้าวเปลือกบิสุทธิ์ ด้วย เกลบ หิน ดิน ทราย แล้วโกหก แก่ลูกค้ำว่า เป็นข้าวบิสุทธิ์	ปะปนข้าวเปลือกบิสุทธิ์ด้วย เกลบแล้วนำไปขาย
ทุกขเวทนา ของสัตว์นรก	สัตว์นรกถูกไฟนรกเผาและเคี้ยว กินเกลบ เกลบนั่นก็ถูกเป็นไฟ ไหม้สัตว์นรก	สัตว์นรกถูกไฟนรกเผาและ ดื่มกินน้ำจากแม่น้ำ น้ำนั้น ก็กลายเป็นเกลบลุกเป็นไฟไหม้ สัตว์นรก
ชื่อนรก	สีตนรก	สีตนรก
ลักษณะเด่น ของนรก	นรกเต็มไปด้วย เลือดหนองเน่าเหม็น	นรกเต็มไปด้วย เลือดหนองเน่าเหม็น
บุพกรรม เมื่อเป็น มนุษย์	เคยฆ่าพ่อ แม่ ต้องไปตก อวิจีมหานรก อุสุทนรก แล้วจึงมาตกในสีตนรก	เคยฆ่าพ่อ แม่ หรือพระอรหันต์
ทุกขเวทนา ของสัตว์นรก	สัตว์นรกถูกไฟนรกเผาและดื่มกิน น้ำเลือด น้ำหนองเน่าเหม็น	สัตว์นรกถูกไฟนรกเผาและดื่มกิน น้ำเลือด น้ำหนองเน่าเหม็น

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่า ยมโลกในไตรภูมิ-พระมาลัย มีลักษณะร่วมกับคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา คือ พระไตรปิฎก เนมิราชชาดก ดังนี้

1) โลกภูมิณรก นรกหม้อเหล็กร้อนขนาดใหญ่ ทั้งสองฉบับกล่าวถึงลักษณะเด่นของนรก ว่า เป็นนรกหม้อเหล็กร้อน ซึ่งไตรภูมิ-พระมาลัย ยังให้รายละเอียดอีกว่า น้ำร้อนในหม้อนั้นคือ น้ำทองแดง บุพกรรมเมื่อเป็นมนุษย์ทั้งสองฉบับกล่าวตรงกัน คือ เคยกระทำการล่วงเกินนักบวชผู้ทรงศีล ส่วนการเสวยทุกข์เวทนาของสัตว์นรกนั้น ทั้งสองฉบับมีความหมายไปในทิศทางเดียวกันว่า สัตว์นรกจะถูกทรมานด้วยการตีศีรษะลงไปในหม้อเหล็กขนาดใหญ่ได้รับความทุกข์ทรมานยิ่งนัก

2) ฤสนรก นรกแม่น้ำแกลบไฟ ทั้งสองฉบับกล่าวถึงลักษณะเด่นของนรก ว่า นรกที่เต็มไปด้วยแม่น้ำ ซึ่งไตรภูมิ-พระมาลัย ยังกล่าวอีกว่า เต็มไปด้วยแกลบ ซึ่งตรงกับชื่อของนรก คือ ฤส หมายถึง แกลบ บุพกรรมเมื่อเป็นมนุษย์ทั้งสองฉบับกล่าวตรงกัน คือ เคยปะปนข้าวเปลือกบริสุทธ์ด้วยสิ่งเจือปนต่างๆ แล้วนำไปหลอกลายแก่ผู้อื่น ส่วนการเสวยทุกข์เวทนาของสัตว์นรกนั้นทั้งสองฉบับว่า สัตว์นรกถูกไฟนรกเผา พิจารณาแล้วเนื้อหาหลักตรงกันเกือบทั้งหมดแต่ต่างกันเล็กน้อยคือ ไตรภูมิ-พระมาลัย ว่า สัตว์นรกเคี้ยวกินแกลบ แกลบนั้นก็ถูกเป็นไฟไหม้สัตว์นรก ซึ่งคล้ายกับในเนมิราชชาดก คือ สัตว์นรกดื่มจากแม่น้ำ น้ำที่ดื่มนั้นกลายเป็นแกลบไฟลุกไหม้สัตว์นรก

3. สัตตนรก³² นรกเลือดหนองเน่าเหม็น ทั้งสองฉบับกล่าวถึง

³² สัตตนรก แปลว่า นรกแห่งความหนาวเย็น คัมภีร์โลกทิปกสวาท ว่า นรกเย็น หรือนรกน้ำกรวด แต่เนมิราชชาดกไม่ปรากฏเนื้อหาว่านรกนี้มีความเย็นหรือเป็นน้ำกรวด

ลักษณะเด่นของนรกว่า เป็นนรกที่เต็มไปด้วยเลือดหนองเน่าเหม็น บุพกรรมเมื่อเป็นมนุษย์ทั้งสองฉบับกล่าวตรงกัน คือ เคยฆ่าบิดา มารดา (พระไตรปิฎก สังกัจจายก ว่า “และพระอรหันต์”) ซึ่งไตรภูมิ-พระมาลัย ยังให้รายละเอียดว่า มนุษย์ที่เคยทำกรรมเหล่านี้ (อนันตริยกรรม 5) จะต้องไปตกในอวิจิมหานรกก่อน เมื่อพ้นกรรมจึงมาตกในสัตตนรกนี้ ส่วนการเสวยทุกข์เวทนาของสัตตนรคนั้นทั้งสองฉบับกล่าวตรงกันว่า สัตตนรกจะถูกไฟเผาและดื่มกินน้ำเลือดและหนองที่เน่าเหม็นเหล่านั้น

2.5 การเปรียบเทียบอายุของสวรรค์ มนุษย์และมหานรก
ไตรภูมิ-พระมาลัย พบเนื้อหาการเทียบอายุสวรรค์ฉกามาพจร มนุษย์ และมหานรก โดยใช้คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา คือ พระไตรปิฎก วิตถตุ-โปสถสูตร³³ โลกทีปกสาร³⁴ และจักรวาลทีปนี³⁵ ในการเปรียบเทียบ ดังนี้

³³ อง.อฏฐก. 23/132/319-320 (ไทย.มจร) พระสูตรว่าด้วยการรักษา อุโบสถศีล (ศีล 8) มีอานิสงส์มาก และปรากฏการเทียบอายุระหว่างสวรรค์ ฉกามาพจรกับมนุษย์ด้วย

³⁴ กรมศิลปากร, *โลกทีปกสาร*, 15-16.

³⁵ กรมศิลปากร, *จักรวาลทีปนี*, 198, 202.

ตารางที่ 5 การเปรียบเทียบอายุของสวรรค์ มนุษย์และมหานรก

คัมภีร์/ เนื้อหา	ไตรภูมิ- พระมาลัย	พระไตรปิฎก วิตถุโปสถสูตร	โลกทิปกสาร	จักรวาลทิปนี
สวรรค์ จาตุมหา ราชา มนุษย์และ สัตวิพนรก	อายุเทวดาชั้น จาตุมหาราชิกา เทียบกับ สัตวิพนรกคือ 500 ปีทิพย์ (9 ล้านปี มนุษย์)	50 ปีในมนุษย์ เท่ากับ 1 วัน 1 คืน ในสวรรค์ อายุเทวดาชั้น จาตุมหาราชิกา เท่ากับ 500 ปีทิพย์ (9 ล้านปี มนุษย์)	อายุเทวดาชั้น จาตุมหาราชิกา เทียบกับ สัตวิพนรก คือ 1,000 ปีนรก	อายุเทวดาชั้น จาตุมหาราชิกา เทียบกับ สัตวิพนรกคือ 400 ปีนรก (9 ล้านปี มนุษย์)
สวรรค์ ดาวดึงส์ มนุษย์และ กาฬสูตต นรก	อายุเทวดาชั้น ดาวดึงส์ เทียบกับ กาฬสูตตนรก คือ 1,000 ปีทิพย์ (36 ล้านปี มนุษย์)	100 ปีในมนุษย์ เท่ากับ 1 วัน 1 คืนใน สวรรค์ อายุเทวดาชั้น ดาวดึงส์ เท่ากับ 1,000 ปีทิพย์ (36 ล้านปี มนุษย์)	ไม่ปรากฏ	อายุเทวดาชั้น ดาวดึงส์ เทียบกับ กาฬสูตตนรก คือ 1,000 ปี (36 ล้านปี มนุษย์)

ตารางที่ 5 การเปรียบเทียบอายุของสวรรณค์ มนุษย์และมหานรก (ต่อ)

คัมภีร์/ เนื้อหา	ไตรภูมิ- พระมัลลย์	พระไตรปิฎก วิตถตโปสถสูตร	โลกทิปกสาร	จักรวาลทิปนี
สวรรณค์ ยามา มนุษย์และ สังฆาदनรก	อายุเทวดา ชั้น ยามา เทียบกับ สังฆาदनรก คือ 2,000 ปี (144 ล้านปี มนุษย์)	200 ปีในมนุษย์ เท่ากับ 1 วัน 1 คืนใน สวรรณค์ อายุเทวดา ชั้นยามา เท่ากับ 2,000 ปีทิพย์ (144 ล้านปี มนุษย์)	อายุเทวดา ชั้น ยามา เทียบกับ สังฆาฏะนรก คือ 2,000 ปีนรก	อายุเทวดา ชั้น ยามา เทียบกับ สังฆาदनรก คือ 2,000 ปีนรก (144 ล้านปี มนุษย์)
สวรรณค์ ดุสิต มนุษย์และ โรรูนรก	อายุเทวดาชั้น ดุสิต เทียบกับ ชาลโรรูนรก คือ 4,000 ปี (576 ล้านปี มนุษย์)	400 ปีในมนุษย์ เท่ากับ 1 วัน 1 คืน ในสวรรณค์ อายุเทวดา ชั้นดุสิต เท่ากับ 4,000 ปีทิพย์ (576 ล้านปี มนุษย์)	อายุเทวดาชั้น ดุสิต เทียบกับ โรรูนรก คือ 4,000 ปีนรก	อายุเทวดาชั้น ดุสิต เทียบกับ โรรูนรก คือ 4,000 ปีนรก (576 ล้านปี มนุษย์)

ตารางที่ 5 การเปรียบเทียบอายุของสวรรค์ มนุษย์และมหานรก (ต่อ)

คัมภีร์/ เนื้อหา	ไตรภูมิ- พระมาลัย	พระไตรปิฎก วิตถตุโปสถสูตร	โลกทิปกสาร	จักรวาลทิปนี
สวรรค์ นิมมานนรดี มนุษย์และ มหาโรรูน รก	อายุเทวดาชั้น นิมมานนรดี เทียบกับรฐม โรรูนรก คือ 8,000 ปี (2,304 ล้านปี มนุษย์)	800 ปีในมนุษย์ เท่ากับ 1 วัน 1 คืนใน สวรรค์ อายุเทวดาชั้น นิมมานนรดี เท่ากับ 8,000 ปี ทิพย์ (2,304 ล้านปี มนุษย์)	อายุเทวดาชั้น นิมมานนรดี เทียบกับ มหาโรรูนรก คือ 8,000 ปีนรก	อายุเทวดาชั้น นิมมานนรดี เทียบกับ มหาโรรูนรก คือ 8,000 ปีนรก (2,304 ล้านปีมนุษย์)
สวรรค์ ปรนิมมิตว- สวัตดี มนุษย์และ ดาปนรก	อายุเทวดาชั้น ปรนิมมิตว- สวัตดี เทียบกับ ดาปนรก คือ 16,000 ปี (9,216 ล้านปี มนุษย์)	1,600 ปีใน มนุษย์เท่ากับ 1 วัน 1 คืนใน สวรรค์ อายุ เทวดาชั้น ปรนิมมิตวสวัตดี เท่ากับ 16,000 ปีทิพย์ (9,216 ล้านปี มนุษย์)	อายุเทวดาชั้น ปรนิมมิตว- สวัตดี เทียบกับ ดาปนรก คือ 16,000 ปีนรก	อายุเทวดาชั้น ปรนิมมิตว- สวัตดี เทียบกับ ดาปนรก คือ 16,000 ปีนรก (9,216 ล้านปีมนุษย์)

จากตารางที่ 5 แสดงให้เห็นว่า การเปรียบเทียบอายุของสวรรค์มนุษย์และมหานรก ในไตรภูมิ-พระมาลัย มีลักษณะร่วมกับคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา คือ พระไตรปิฎก วิตถตฺตปิณฑสูตร โลกที่ปกสารและจักรวาลที่ปนี ดังนี้

1) อายุของเทวดาสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา มนุษย์และสัตยูชีพนรก ในไตรภูมิ-พระมาลัย กล่าวตรงกันกับพระไตรปิฎก วิตถตฺตปิณฑสูตร คือ 500 ปีทิพย์ หรือ 9 ล้านปีมนุษย์³⁶ (จักรวาลที่ปนีกล่าวถึงเทียบเป็นเวลามนุษย์ตรงกัน คือ 9 ล้านปีมนุษย์) อีกทั้งไตรภูมิพระมาลัย โลกที่ปกสาร และจักรวาลที่ปนี มีการเทียบอายุเทวดาชั้นจาตุมหาราชิกากับสัตว์นรกในสัตยูชีพนรก แต่ต่างกันที่ไตรภูมิ-พระมาลัย ว่า เทวดามีอายุขัย 500 ปีทิพย์ แต่โลกที่ปกสารเทียบอายุขัยเทวดา ว่า เท่ากับ 1,000 ปีนรก และจักรวาลที่ปนี ว่า เท่ากับ 400 ปีนรก อีกทั้งโลกที่ปกสารไม่ปรากฏการคำนวณเวลาเป็นปีมนุษย์

2) อายุของเทวดาสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ มนุษย์และกาฬสฤตตนรก ในไตรภูมิ-พระมาลัย กล่าวตรงกันกับพระไตรปิฎก วิตถตฺตปิณฑสูตรและจักรวาลที่ปนี คือ 1,000 ปี หรือ 36 ล้านปีมนุษย์ ซึ่งไม่ปรากฏเนื้อหาในไตรภูมิ-พระมาลัย และจักรวาลที่ปนีมีการเทียบอายุเทวดาชั้นดาวดึงส์กับสัตว์นรกในกาฬสฤตตนรก แต่ต่างกันที่ไตรภูมิ-พระมาลัย ว่า เทวดามีอายุขัย 1,000 ปีทิพย์ แต่จักรวาลที่ปนีเทียบอายุขัยเทวดากับกาฬสฤตตนรก ว่า เท่ากับ 1,000 ปีนรก

³⁶ พระไตรปิฎก วิตถตฺตปิณฑสูตร ว่า 50 ปีในมนุษย์เป็น 1 วัน 1 คืน (ของสวรรค์) 30 วันเป็น 1 เดือน 12 เดือนเป็น 1 ปี (12×30 ดังนั้น 1 ปีจึงมี 360 วัน) จึงเท่ากับ (50 ปีมนุษย์ × 360 วันสวรรค์) × 500 ปีทิพย์ในสวรรค์จึงเท่ากับ 9 ล้านปีมนุษย์ (ค่าประมาณการ ไม่นับเศษ 5 หรือ 6 วันในแต่ละปี) (อง.อภฺรฺก. 23/132/319 (ไทย.มจร))

3) อายุของเทวดาสวรรค์ชั้นยามา มนุษย์และสังฆาตนรก พิจารณาแล้วทุกฉบับกล่าวตรงกัน คือ 2,000 ปี (ทิพย์และนรก) หรือ 144 ล้านปีมนุษย์ (ยกเว้นโลกที่ปกสาร) อีกทั้งไตรภูมิ-พระมาลัย โลกที่ปกสารและจักรวาลที่ป็นีมีการเทียบอายุเทวดากับสัตว์นรกในสังฆาตนรก คือ 2,000 ปี (ทิพย์และนรก)

4) อายุของเทวดาสวรรค์ชั้นดุสิต มนุษย์และโรจวนรก พิจารณาแล้วทุกฉบับกล่าวตรงกัน คือ 4,000 ปี (ทิพย์และนรก) หรือ 576 ล้านปีมนุษย์ (ยกเว้นโลกที่ปกสาร) อีกทั้งไตรภูมิ-พระมาลัย โลกที่ปกสารและจักรวาลที่ป็นีมีการเทียบอายุเทวดาชั้นดุสิตกับสัตว์นรกในโรจวนรก (ไตรภูมิ-พระมาลัย ว่า ชาลโรจวนรก) คือ 4,000 ปี (ทิพย์และนรก) พิจารณาแล้วเนื้อหาส่วนใหญ่ตรงกันเกือบทั้งหมด

5) อายุของเทวดาสวรรค์ชั้นนิมมานนรดี มนุษย์และมหาโรจวนรก พิจารณาแล้วทุกฉบับกล่าวตรงกัน คือ 8,000 ปี (ทิพย์และนรก) หรือ 2,304 ล้านปีมนุษย์ (ยกเว้นโลกที่ปกสาร) ซึ่งไม่ปรากฏในโลกที่ปกสารและโลกบัญญัติ อีกทั้งไตรภูมิ-พระมาลัย โลกที่ปกสารและจักรวาลที่ป็นีมีการเทียบอายุเทวดาชั้นนิมมานนรดีกับสัตว์นรกในมหาโรจวนรก (ไตรภูมิ-พระมาลัย ว่า ฐมโรจวนรก) คือ 8,000 ปี (ทิพย์และนรก)

6) อายุของเทวดาสวรรค์ชั้นปรนิมมิตวสวัตดี มนุษย์และดาบนรก พิจารณาแล้วทุกฉบับกล่าวตรงกัน คือ 16,000 ปี (ทิพย์และนรก) หรือ 9,216 ล้านปีมนุษย์ (ยกเว้นโลกที่ปกสาร) อีกทั้งไตรภูมิ-พระมาลัย โลกที่ปกสารและจักรวาลที่ป็นีมีการเทียบอายุเทวดากับสัตว์นรกในดาบนรกด้วย คือ 16,000 ปี (ทิพย์และนรก)

3. บทสรุป

จากการศึกษาเปรียบเทียบเนื้อหาเรื่องนรกภูมิในไตรภูมิ-พระมาลัย กับคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนาฉบับต่างๆ แล้ว พบว่า

1. ไตรภูมิ-พระมาลัย พบเนื้อหาเรื่อง การพรรณนาถึงสภาพของมหานรกและชื่อของนรกขุมต่างๆ มีลักษณะของเนื้อหาร่วมกับพระไตรปิฎก เทวทูตสูตร, สังกัจจชาดก และคัมภีร์โลกที่ปกสาร คือ เรื่องการพรรณนาถึงฐานฐานของนรก ตลอดจนชื่อของมหานรกขุมต่างๆ แต่ต่างกันที่รายละเอียดปลีกย่อย โดยไตรภูมิ-พระมาลัย ไม่ปรากฏมหา-โรจวนรกและมหาตปนรก แต่กลับพบโรจวนรก 2 ขุม คือ ชาลโรจวนรก (นรกดอกบัวเหล็กแดง) และธุมโรจวนรก (นรกคว้น) ซึ่งน่าจะเป็นนรกขุมย่อยของโรจวนรกและที่สำคัญนรกทั้ง 2 ขุมมีชื่อเหมือนกับโรจวนรกในคัมภีร์ไตรภูมิโลกวินิจยกถาของพระยาธรรมปรีชา (แก้ว)

2. ไตรภูมิ-พระมาลัย พบเนื้อหาเรื่อง มหานรกขุมต่างๆ บุพกรรมและการเสวยทุกข์เวทนาของสัตว์นรก (จากตัวอย่าง 3 ขุม) มีลักษณะของเนื้อหาร่วมกับคัมภีร์โลกที่ปกสารและโลกบัญญัติ คือ การพรรณนาถึงสัญชีพนรก สังฆาตนรกและมหาอวิจินรก ในเรื่องของชื่อนรก ลักษณะเด่นของนรก บุพกรรมเมื่อครั้งเป็นมนุษย์และทุกข์เวทนาของสัตว์นรก แต่อาจต่างกันที่รายละเอียดปลีกย่อยในบางขุม

3. ไตรภูมิ-พระมาลัย พบเนื้อหาเรื่อง อสุทนรก (นรกบ่าว) (ตัวอย่าง 2 ขุม) มีลักษณะของเนื้อหาร่วมกับพระไตรปิฎก สังกัจจชาดก เทวทูตสูตร และคัมภีร์โลกบัญญัติ คือ การพรรณนาถึงคูณรก (นรกของเน่าเสีย) (เฉพาะสังกัจจชาดก) และเวตรณีนทีนรก (นรกแม่น้ำหวาย) ทั้งชื่อนรก ลักษณะเด่นของนรก บุพกรรมเมื่อเป็นมนุษย์และทุกข์เวทนา

ของสัตว์นรกแต่อาจต่างกันในส่วนของการละเอียดปลีกย่อย เช่น ชื่อของนรก บุพกรรมเมื่อเป็นมนุษย์ เป็นต้น

4. ไตรภูมิ-พระมาลัย พบเนื้อหาเรื่อง ยมโลก (ตัวอย่าง 3 ชุม) มีลักษณะของเนื้อหาร่วมกับพระไตรปิฎก เนมิราชชาดก คือ การพรรณนาถึงโลหภูมิในนรก (นรกหม้อเหล็กแดง) อุสนนรก (นรกแกลบไฟ) และสีตันทิณนรก (นรกเลือดหนองเน่าเหม็น) ในเรื่องของชื่อนรก ลักษณะเด่นของนรก บุพกรรมเมื่อเป็นมนุษย์ และทุกขเวทนาของสัตว์นรก รายละเอียดทุกอย่างตรงกันเกือบทั้งหมดยกเว้นรายละเอียดปลีกย่อยบางเรื่องเท่านั้น

5. ไตรภูมิ-พระมาลัย พบเนื้อหาเรื่อง การเปรียบเทียบอายุของสวรรค์ มนุษย์และมหานรกมีลักษณะของเนื้อหาร่วมกับพระไตรปิฎก วิตถตุโปสถสูตร คัมภีร์โลกที่ปกสารและจักรวาลที่ปณี คือ การเปรียบเทียบเวลาในสวรรค์ฉกามาพจร มนุษย์และมหานรก โดยใช้อายุเทวดาในสวรรค์หรืออายุของนรกเป็นแนวเทียบ คือ ปีทิพย์ในสวรรค์และปีนรก เริ่มตั้งแต่สวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกาถึงปรนิมมิตวสวัตติซึ่งพบความแตกต่างในเรื่องของตัวเลขเฉพาะชั้นจาตุมหาราชิกาและดาวดึงส์เท่านั้น แต่ส่วนใหญ่มีเนื้อหาและตัวเลขจำนวนปีที่ตรงกันทุกประการ

ลักษณะร่วมของเนื้อหาทั้ง 5 เรื่องเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างไตรภูมิ-พระมาลัยกับคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนาฉบับต่าง ๆ อย่างชัดเจน อีกทั้งในไตรภูมิ-พระมาลัยนี้ยังมีเนื้อหาอีกหลายตอนที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันกับคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนา และยังไม่มีผู้ใดทำการศึกษา เช่น เหตุการณ์สู้รบกันระหว่างพระอินทร์กับอสูรที่เรียกว่า เทวาสुरสงคราม การกล่าวถึงพญานาคต่าง ๆ คือ

กัณหาโคตมนาคราช จัณพญาปุตตนาคราช เอราปณนาคราชและวิรูปักข-
หกนาคราช โดยหากมีการศึกษาเนื้อหาเหล่านี้กับคัมภีร์สำคัญทาง
พระพุทธศาสนา จะทำให้การศึกษาเกี่ยวกับไตรภูมิ-พระมาลัยมีความ
ชัดเจนและกว้างขวางเพิ่มมากยิ่งขึ้น

ดังนั้นไตรภูมิ-พระมาลัย จึงเป็นวรรณกรรมโลกศาสตร์ทาง
พระพุทธศาสนาสมัยอยุธยาที่สำคัญเนื่องจากแสดงให้เห็นถึงลักษณะ
ร่วมด้านเนื้อหาเกี่ยวกับคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนา คือ พระไตรปิฎก
ฉบับต่างๆ คัมภีร์โลกทิปกสาร คัมภีร์โลกบัญญัติและคัมภีร์จักรวาล-
ทิปนี้อย่างชัดเจน อีกทั้งยังแสดงให้เห็นว่าผู้แต่งไตรภูมิ-พระมาลัย
ฉบับนี้น่าจะเป็นผู้ที่ทรงความรู้ในพระไตรปิฎกและคัมภีร์ชั้นรองต่างๆ
ในทางพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี ไตรภูมิ-พระมาลัย จึงเป็นวรรณกรรม
สมัยอยุธยาที่ควรค่าแก่การศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

บรรณานุกรม

• ภาษาไทย

1. คัมภีร์

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง., 2549.

2. หนังสือ

กรมศิลปากร. *จักรวาลทีปนี*. กรุงเทพมหานคร: หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, 2523.

_____. *ไตรภูมิเอกสารจากหอสมุดแห่งชาติกรุงปารีส*. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร, 2554.

_____. *โลกที่ปกสาร*. กรุงเทพมหานคร: หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, 2529.

_____. *โลกบัญญัติ*. กรุงเทพมหานคร: หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, 2528.

พระยาธรรมปรีชา (แก้ว). *ไตรภูมิโลกวินิจจยกถา ฉบับที่ 2 (ไตรภูมิ ฉบับหลวง) เล่ม 2*. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร, 2520.

สำนักนายกรัฐมนตรี. *สมุดภาพไตรภูมิสมัยกรุงธนบุรี เล่มที่ 10 เล่ม 2*. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร, 2542.

3. บทความ

ภัทรพล แสงเงิน. “คติพระพุทธเจ้า 5 พระองค์ในไตรภูมิฉบับหอสมุดแห่งชาติกรุงปารีส,” *วารสารรวมยสาร*, ปีที่ 15, ฉบับที่ 2, (พฤษภาคม-สิงหาคม 2560): 125-136.

_____. “จากอวสานถึงเริ่มใหม่: ยุคพระศรีอาริยมุตไตรภูมิในไตรภูมิฉบับหอสมุดแห่งชาติกรุงปารีส,” *วารสารไทยศึกษา*, ปีที่ 12, ฉบับที่ 2, (กรกฎาคม-ธันวาคม 2559): 1-15.

_____. “ลักษณะสำคัญของพระมาลัยฉบับหอสมุดแห่งชาติกรุงปารีส,” *วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ*, ปีที่ 26, ฉบับที่ 2, (กรกฎาคม-ธันวาคม 2562): 285-315.

4. วิทยานิพนธ์

ณพล พรประศาสน์สุข. “จารึกและเอกสารไทยสมัยอยุธยา: การศึกษาเชิงอักษรวิทยา.” วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2559.

ภัทรพล แสงเงิน. “ไตรภูมิฉบับหอสมุดแห่งชาติกรุงปารีส: การศึกษาเชิงวิเคราะห์.” วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2557.

5. ข้อมูลจากเว็บไซต์

เว็บไซต์ทีนิวส์. “นรกภูมิจากสมุดภาพไตรภูมิสมัยกรุงธนบุรี.” สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2563.

<https://www.tnews.co.th/religion/307213>.